

ראשי פרקים¹

מתולדות הרבנית הצדקנית מרת שיינא הי"ד²

- בתו הצעירה³ של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע
- וגיסתו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו -

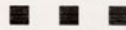
הרבנית וכו' וכו' מרת שיינא⁴ - בת הזקונים⁵ של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע - נולדה בליובאוויטש⁶ כ"א⁷ טבת
"בליל שבת קודש שמות בשנת תרס"ד בשעה שתיים עשרה לילה".

במכתב ממוצאי ש"ק כ"ב טבת תרס"ד, בישר על כך סבה, כ"ק אדמו"ר מוהרשי"ב נ"ע, לה"ר ישעי ברלין⁸:

לילה העברה המליטה כלתי תי' בת למז"ט ונק[רא] שמה בישראל שיינא תי'. יזכה השי"ת או"א [אבי
ואמה] לגדלה לתולחומע"ט [לתורה לחופה ומעשים טובים] בנחת ובנקל ותהי' אשה יראת ה' באמת ובאריו"ש
[ובאריכות ימים ושנים], ואנחנו נקבל מבני יח' ומכלתי תי' ובניהם יחיו רוב נחת ועונג בכה"פ ברו"ג [בכל הפרטים
ברוחניות וגשמיות].

ובשולי המכתב הוסיף לציין:

כלתי תי' והילדה תי' ב"ה בחו"ש [בחיים ושלום]. יחזקם השי"ת שיהיו בריאים ושלמים תכה"י [תמיד כל
הימים].

מעט מזעיר ידוע לנו על שנות חייה. בהזדמנות סיפר רבינו על ילדותה⁹:

די שוועגערין הרבנית שיינדל, איז דאך געווען די מוזיקע, פלעגט מען אין שטוב לייב האבן מיט איר צו שפילן
זיך, א רייץ טאן זיך.

היא נודעה בחושיה העדינים וניחונה בכשרונות מיוחדים. על בהירות ועומק דעתה כבר בשחר ילדותה¹⁰ ניתן
ללמוד מהסיפור הבא - שסופר על-ידי רבינו באותה הזדמנות¹¹:

זי פלעגט עסן ביי דעם רבי'ן (מוהרש"ב) נ"ע. האט איר דער רבי נ"ע געזאגט, אז אלץ וואס זי טוט, זאל זי
טאן לכבוד שבת: עסן לכבוד שבת, שפאצירן לכבוד שבת אאו". האט זי אויף דעם געענטפערט, אז אויף אלץ איז זי
מסכים, אבער שלאפן לכבוד שבת¹² פארשטייט זי ניט ווי מ'קען דאס. אז מען שלאפט, שלאפט מען דאך, היינט ווי
קען זי דעמאלט טאן לכבוד שבת, זי שלאפט דאך?

וכך העיד עליה כ"ק אבי, בשם סבה, באחד ממכתביו אליה¹³:

(1) רשימה זו נערכה ע"פ הנמצא בכתבי רבותינו נשיאינו ובספרי תולדות חב"ד. הדברים נלקטו ע"י התמים אליעזר יהושע שיי זאקליקובסקי, ונסדרו
ונערכו ע"י הרה"ת מרדכי צבי שיי ליבעראוו. התודה נתונה להתמים יוסף יצחק שיי יעקבסאהן על עזרתו בעריכה.

(2) לשון (סיום) מצבת הרבנית הצדקנית מרת חיי מושקא נ"ע זי"ע - ע"פ הוראת רבינו.

(3) לשון רבינו - "קונטרס מאמרים" - כ"ה חשון תשי"א (ספר המאמרים תשי"א עמ' 122).

(4) לשון רבינו (שם). ושם (עמ' 106 בהערה): "כן כותב כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בכ"מ - שיינא מלא בשני יודיין". וברשימת רבינו (חוברת נו עמ' 9 -
נעתקה להלן בפנים): "עפ"י השאלה מכ"ש שיינא כותבים במשפחתנו בשני יודיין".

(5) השווה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו עמ' נה. ועוד.

(6) השווה גם אגרות-קודש שם ח"י עמ' קנג. אגרות-קודש רבינו ח"א עמ' לא (לה"ר ישראל דזייקאבסאן - נעתק להלן בפנים).

(7) הערת רבינו בפתח דבר לקונטרס הנ"ל (שם עמ' 106).

(8) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרשי"ב ח"ד עמ' כ. וראה גם שם עמ' כב.

(9) שיחת י"ג ניסן תשי"א (נדפסה (בתרגום) בתורת מנחם - התועודיות תשי"א ח"ב עמ' 6).

(10) ראה בשיחת תשכ"ה (שבהערה הבאה): "שהיתה קודם בת-מצוה".

(11) שיחת י"ג ניסן תשי"א (שם). הובא ונתבאר בשיחת ש"פ שמות תשכ"ה (שיחות קודש תשכ"ה עמ' 264). נדפסה להלן בפנים. ע"ש.

(12) בשיחת תשי"א (הנ"ל) מעיר רבינו בענין זה: ראיתי בביכל חסידות בנוגע להמבואר בתניא ש"האבות הן הן המרכבה", שמוסיף שם שגם בעת
השינה היו בבחינת מרכבה.

(13) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' רג.

טאכטער, איך ווייס אז דוא קאנסט א זאך בעטראכטן און פארשטעלן זיך. דער זיידע¹⁴ . . האט געזאגט . .
אז דו האסט איידעלע חושים.
איידעלע חושים איז זייער א גרייסער טיטול . . בעזאנדערס אז מיא הערט דאס פון אזא קריסטאל קלארין
פערזענליכקייט.

הילדה גדלה והתחנכה בבית כ"ק אביה וסבה. במכתבי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ורעייתו הרבנית
שטערנא-שרה נ"ע, שנכתבו אליה ואל הורי, נחשפת מידת התעניינותם בהתפתחותה, בריאותה ובחינוכה של הנכדה
שיינא (ואחיותיה).

במכתב מיום "ה' ניסן עת"ר", הוא כתב לרעייתו מפרטבורג¹⁵:

דו שרייבסט ניט וואס מאכט נכדתינו שיינדעלע תי', ויא היילט זעך בא איהר די פאקן. והשי"ת ישלח לה
רפו"ש [רפואה שלימה] בקרב און זאל זיין באריכות ימים ושנים טובים ונעימים בגו"ר.

ובמכתב לכ"ק בנו מיום "כ"א מ"ח תרד"ע", מווייען¹⁶:

מקווה אני לקבל אי"ה מכס טע"ג [טעלעגראם] . . משל[ו]ם [בו"נ] [בתכם ונכדתי] שיינא תי'.

ושוב, במכתב מיום "יו"ד תמוז תרע"ח", מסלאוויאנסק¹⁷:

וואס מאכט שיינדל תי', השי"ת ישלח לה רפו"ש ויחזקה¹⁸.

בשימת-לב מיוחדת התעניינו, גם מרחוק, בכל פרטי ההנהגה והחינוך. כך כתבה הסבתא, בהיות "שיינדעלע"
ילדה בת שש¹⁹:

ב"ה יום ד' כ' כסלו אעת"ר לפ"ק

ויעסבאדן

...מיינע הערצינסטרייעה [..] מושאלע²⁰ שיינדעלע יחיו עמ"ש, שרייבט אונז חאטס אייניגע ווערטער
אגערוס פון אייער טייערין גיזונד, גייט איר יעדן טאג שפאצירן, פארט איר יעדן טאג, ויאזיי פארבריינגט איר דיא
צייט, איר וועט דערמיט זייער ערפרייען אייער אייך הייסליבנדע ג"מ [גרויס-מוטער],

ש[טערנא] ש[רה]

וכשבועיים לאחר-מכן, במכתב מ"אור יום ג' ג' טבת אעת"ר", ציין הסבא²¹:

נהניתי מהפ"ש מנכדותיי היקות יחיו אשר לומדים בטוב ושומרים הברכות וק"ש [וקריאת שמע], והשי"ת
יחזק לבם והיו יראי אלקים באמת תכה"י [תמיד כל הימים].

ושוב, בהזדמנות נוספת²²:

ב"ה אור יום ד' ר"ח שבט תרד"ע לפ"ק

מענטאן

נכדותיי היקות והנחמדות יחיו

ת"ל בעד החוה"ש [החיים והשלום] כה לחי. שיים לאנג האבן מיר פון אייך קיינע גרוסין מקבל גיווען. שיים
זייט איר אזיי פיל בישעפטיקט אז איר האט קיין צייט צוא שרייבן. איך בעט אייך שרייבן פון אייער גיזונד, און ווי
לערנט איר מיטן רבי'ן, און וואס צוא פרומקייט גיהערט כמו נטילת ידיים, ברכות, תפילה, וכה"ג [וכהאי גוונא].
מסת[מא] היט איר אללעס אפ ווי גיהעריג איזט. השי"ת זאל אייך שטארקין אין געזונד און זאל אייך שטארקין דיא

(14) הכוונה לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

(15) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב עמ' תקכו.

(16) אגרות-קודש שם עמ' תשכה.

(17) אגרות-קודש שם ח"ה עמ' קמ.

(18) עוד בקשר לבריאותה - ראה ספר השיחות תר"פ-פ"ז עמ' 23 (מרשימת הי"ר יצחק גולדין - חורף תרפ"א): "פעם א' היו צריכים לעשות באנקעט

(כוסות רוח) לבנו הצעירה הרבנית מרת שיינדל הי"ד, ונשפך הבענין ונעשה אש גדולה וכו'". ובמכתב י' ניסן ת"ש (אגרות-קודש אדמו"ר מוהר"צ

ח"ה עמ' מט - נעתק להלן בפנים): "בתי האומללה חולה".

(19) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב עמ' תקמו.

(20) הכוונה להרבנית הצדקנית מרת ח' מושקא נ"ע זי"ע.

(21) אגרות-קודש שם עמ' תקנ.

(22) אגרות-קודש שם עמ' תשעא.

הערצער איר זאלט זיין יר"א [יראי אלוקים] באמת, מיר זאלן פון אייך נחת האבין בכל פרט בזכות כ"ק אבותינו הק' צוקללה"ה נ"ע...

ותקבלו החוה"ש [החיים והשלום] והברכה מאדה"ש [מאדון השלום] כאוות נפשכם וא"ז [ואביכן זקניכן] המקווה להשי"ת לראות בכם כל הטוב ברו"ג [ברוחניות וגשמיות] ודו"ש מלוני"ח תכה"י [ודורש שלומכן מלב ונפש חפצה תמיד כל הימים]

שלום דובער

באחד ממכתביו העיד על קורת-רוח שהיתה לו משאלה מסויימת ששאלה נכדתו, בענין תורני כנראה, בהיותה בת תשע²³:

מאוד נהייתי משאלת בו"נ [בתכם ונכדתי] היק[רה] שיינא תי'. יחזק השי"ת לבה ותהי' אשה יראת ה' באמת ונקבל נחת מאתה.

וכך איחל לה בקשר ליום הולדתה העשירי, בשנת תרע"ד²⁴:

שיינדיל תי', איך ווינט דיר מז"ט [מזל טוב] פאר דייע מעניניעס²⁵. השי"ת זאל דיר מאריך ימים ושנים זיין און זיין גיזונד און א ערלעכע אידענע באמת נאך דעם רצון פון אונזערע עלטערין הק'.

בצוואת כ"ק אדמו"ר מוהרש"יב נ"ע נאמר²⁶:

ספרי החסידות שלי שאני מעיין בהם בתמידית, אני מחלקם לנכדותיי יחיו... סדור זיטאמיר, ב' דרך החיים שער התשובה והתפלה ח"א, שער התשובה ח"ב, שערי אורה, לנכדתי שיינדל תחי'.

גם נאמר בה, אשר מ"חלק ד"י מ"מעות מזומן שנשאר מואתי", יינתן "לשיינדל 30%"²⁷.

לאחר הסתלקות כ"ק סבה והעברת שרביט ההנהגה לידי אבי, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, היא נתלוותה לא-אחת במסעותיו השונים.

בקיץ תרפ"ד, בין השאר, כאשר השלטונות אילצו את כ"ק אבי לעקור מרוסטוב לפטרבורג (לענינגראד), היא הצטרפה לאביו בנסיעתו לשם על-מנת להכין את המקום החדש עבור המשפחה²⁸:

שבוע אחת קודם חגה"ש [חג השבועות] בשנת תרפ"ד הנני בא אני, ובתי שיינא ת' לפטרבורג, וב"ב [ובני ביתי] שי' מחכים ברוסטוב, עד אשר אשיג מעון...

למעשה, היתה הנסיעה הזאת השתמטות מציפורני הג.פ.או. שביקשו לאוסרו, לאחר האסיפה הידועה בה כרת ברית להפיץ תורה "עד טיפת הדם האחרונה"²⁹. מטבע הדברים היתה הנסיעה מלווה בפחדים ובחששות מעינה הבולשת של השלטונות³⁰:

בפחדים גדולים נסעתי עם בתי שיינא ת' מרוסטוב לליענינגראד.

ביום ב' דר"ח כסלו תרצ"ו, לפני נסיעתו לווינה, ביקש³¹:

(23) אגרות-קודש שם עמי תשסא.

(24) אגרות-קודש שם עמי תשעא.

(25) = יום הולדת.

(26) אגרות-קודש שם עמי תתקו.

(27) ראה אשכבתא דרבי עמי 2-131.

(28) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א עמי תריט.

(29) אודותה - ראה תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית עמי נה.

(30) שם עמי תרכה.

(31) אגרות-קודש שם ח"ג עמי תסז.

לשאל ב"ה האטעל קאנטינענטאל" . . אם יהי' עבורי חדר . . ועוד חדר קטן "איינגעשלאסען" עבור בתי הצעירה שתחי' הנוסעת עמדי.

ומענין לענין: בשילהי חורף, באחת מנסיעותיו החשאיות למאסקווא בתקופה שלפני מאסרו המפורסם, התלוותה אליו עד לתחנת-הרכבת. ברשימותיו, העלה כ"ק אבי' את דאגתה לבטחוננו ושלומנו³²:

בכל פעם שהנני נוסע, אחת מבנותי מלווה אותי אל בית הנתיבות, והפעם לותה אותי בתי מרת שיינא, וכשבאנו אל המרכבה הי' לנו עוד ארבעה רגעים. כנראה רוב הנוסעים כבר היו איש איש על מקומו, זולת אחדים פה ושם מהאזהבים לעלות אחרונים על המרכבה. אצל המרכבה שהי' מקומי שם עמד איש בעל פנים מגושמים, בעל קומה וכרסני עם עינים שחורות וגדולות מטילות אימה.

בתי נכנסה עמי אל התא, וכשלשה רגעים שוחחנו. בתי אמרה לי אשר האיש שעומד אצל המרכבה עושה רושם לא טוב ונדמה לה אשר כשעברנו על פניו הביט עלי בעין בוחנת, ומבקשת היא אשר כשאבוא למאסקווא יודיע מי שהוא בתיליפון אשר הזקן פלוני הוטבה בריאותו ואז תדע פשר דבר.

בליל המאסר, ט"ו סיון תרפ"ז, באותם הרגעים הקשים הראשונים כאשר התדפקו סוכני הג.פ.או. על דלת ביתם, הוכיחה שיינא עוז רוח וגבורת נפש יוצאי-דופן. הדברים, בהם בא לידי ביטוי גם חינוכה המושרש וזוך מחשבתה, תוארו על-ידי כ"ק אבי' ב"רשימת המאסר"³³:

ראשונה הלכו לחדר בנותי מ' חי' מוסיא ושיינא יחיו, לבקר שם, וידרשו מאתם לאמר להם: מאיזה פארטיע³⁴ המה, ויענו כי הם בהפארטיע של אביהם, בנות ישראל בעז-פארטיינע³⁵, מחבבי אורחות ישראל סבא, ממאסים בשאיפות החדשות.

מפני מה? - נשמע קול נחמן-סאהן בשאלת תמהון. מפני מה - ענתה בתי שיינא תחי' - מפני מה אינני מחויבת להשיב לכם, אתם שואלים איך היא השקפתי, ועל זה עניתי לכם, ועל שאלת מפני מה, אינני מחויבת לענות או לתת טעמים על השקפתי, כי הלא לא לשם דיסקוסיא באתם לבקר את כתבי ואגרותיי. אנחנו - המשיכה דברי' - מה שהיינו הננו, ומה שהננו, הננו מגידים גלוי מבלי התחשב אם יערב לכם, ואם הוא לפי רוחכם או לא.

אתם צריכים להתחשב - הגיד נחמן-סאהן - עם כחנו ודעתינו, הפקידות ג.פ.או. אשר בכחה ובשליחותה באנו אליכם, יכולה היא לפתוח גם פה אלם, ולספר גם המונח תחת כף הלב. אומנים נפלאים הם החוקרים שלנו כי להם אומרים את הכל. שם... אין מקום לכחד, שם... מדברים ברצון או שלא ברצון, שם... הכל נימס, שם אבן ידבר ויספר.

כל האסון - ענתה בתי תחי' - הוא בזה, אשר חפצים ליקח הכל בכח, באלמות ובזרוע, עד כמה מאוסה היא ובלתי יסודית הדרך הלזו לקחת את בעלי השכל ובעלי הדיעה, בכחו של האגרוף ובהפחדת קנה רובה. ואת התיאור הנוכחי מסיים כ"ק אבי', במלים אלה:

לא אכחד כי נעים הי' לי לשמוע דברי' האמורים בהשכל בקרירות - כמובן עשוי' - ובקול מוחלט, אבל עם זה יראתי במאד לגורלה אשר לא יעלה בדעתו של נחמנסאהן זה, המתפאר בכחו ואלמות ידו, לשום עלי' עונש מאסר. אולם עד מהרה כאשר התברר כי האבא, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, עומד להיאסר בפועל, הוכו בני המשפחה בתדהמה. את תגובת בתו שיינא ואחותה, הרבנית חי' מושקא, הוא תיאר³⁶:

שתי בנותיי (ה)עומדות . . לבנים כשלג, ועיניהם יורדות מים.

ואת הרגעים הראשונים שלאחר המאסר, תיאר אחד ממקורבי בית-רבי, שהגיע מיד למקום³⁷: "הבנות הצעירות של הרבי אשר היו בחוץ [ליד הבית] התקרבו אלינו, ועומדים כולנו יחדיו בחבלי-מוות ממש". בתחילה לא ידעו בבית-רבי מה עלה בגורל האב, ובני המשפחה עשו מאמצים רבים לברר כל פרט אפשרי בנידון. בהקשר לכך סיפרה אחותה הרבנית³⁸:

(32) ספר השיחות תר"פ-פז עמ' 131.

(33) ספר השיחות שם עמ' 181 ואילך.

(34) = מפלגה.

(35) = בלתי-מפלגתית.

(36) ספר השיחות שם עמ' 183. וראה גם שם בעמ' 193: "יכולתי להעריך לי ציור כללי . . שברון לב ובהילותם של בנותיי האבודות".

(37) מכתב הרב אליהו חיים אלטהויז - נדפס גם באוצר סיפורי חב"ד חי"ב עמ' 18.

(38) רשימת ה"ר מנחם מענדל שיי נאטיק - מתוך ספר "הרבנית" (עומד להופיע בע"ה).

באחד הימים הלכתי עם אחותי הצעירה, ואחד מבני משפחת גורארי' בתחנת-הרכבת, מתוך תקווה אולי יעלה בידינו לראות שם את אחד הנוסעים האסירים ולהצליח לברר דרכו מה נעשה עם אבא ושאר החסידים שנאסרו.

בבואנו שמה, עמד קרון-הרכבת מוכן לנסוע. קרונות אלה בהם הוסעו האסירים לסיביר היו למעשה מיועדים להובלת בהמות. לא היו בהם חלונות, ורק למעלה הי' חלון צר, דרכו יכל איש אחד בלבד להביט החוצה.

בעודנו מתהלכות בתחנת-הרכבת, ראינו פתאום את [המזכיר] ח.ל. עומד ומביט מבעד לחלון. טרם הספקנו להוציא הגה מפינו, כבר שמענו אותו צועק לעברנו: "מה נשמע עם הדוד?" - כשכוונתו כמובן לאבא.

כידוע, הומר גזר-דינו שכבר נחרץ למוות, רח"ל, לשלוש שנות גלות בעיר הרחוקה קאסטרנאמא. אולם הפעם לא צירף אותה כ"ק אב"י למסעו, באמרו: "היא שקטה מדי"³⁸.

לאחר גאולתו המושלמת, נסע לנאות דשא במאלאחאווקא הסמוכה למאסקווא, מחמת הסיכון להישאר בלענינגראד. אתו היו שם "אך אחדים מבני ביתו יחיו, היינו הרבנית תחי' ובתו הצעירה תחי"³⁹.

קישורי ה"תנאים" שלה⁴⁰ עם הרה"ח וכו' וכו' רבי מנחם מענדל הכהן⁴¹ הארנשטיין הי"ד - בן הרבנית מרת חי' מושקא ני"ע (בת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש ני"ע) - נערכו בל"ג בעומר תרצ"ב בריגא⁴². בעת ה"תנאים" אמר כ"ק אדמו"ר מוהר"ש ני"ע מאמר דא"ח "שיר המעלות לדוד, הנה מה טוב וגו"⁴³ וסיפר כמה סיפורים⁴⁴.

בנוגע לנישואיהם, שהתקיימו מספר שבועות לאחר-מכן, ביום יו"ד סיון, כתב כ"ק אב"י במכתב לאחד החסידים ביום ז' אייר תרצ"ב⁴⁵:

הנני מתעתד עכשו לחוג את כלולת בתי הצעירה שתחי' עם ב"ג האברך הנעלה מר מנחם מענדל שי' בן דודי הר"ר משה שי' הארענשטיין, והגבלנו זמן החתונה בשעטו"מ על יום ג' יו"ד סיון הבע"ל, ומפני ההגבלות עכשו בהנוגע לגבולין ותעודות הגבלנו מקום החתונה על אם הדרך בהתחנה לאנדוואראווא במדינת פולין⁴⁶.

לקראת החתונה שיגר הזמנות לאנ"ש והתמימים, כולל לאלה שברוסיא - בנוסחים שונים⁴⁷. בנוסח המרכזי נאמר בין השאר⁴⁸:

אודה לד' על כל הטוב אשר גמלני, ובחסדו הגדול זיכני בנשואי בתי הכלה המהוללה מ' שיינא תחי' עם ב"ג החתן

אודה לד' על כל הטוב אשר גמלני. ובחסדו הגדול זיכני בנשואי בתי הכלה המהוללה מ' שיינא תחי' עם ב"ג החתן שיב הנעלה מר מנחם מענדל הכהן שי' בן דודי הרה"ח המפורסם מוהר"ר משה הכהן שליט"א הארינשטיין. חתן חר כ"ק אדמו"ר אדמו"ר מוהר"ש וצוקלעהי נבנים ז"ע.

התופה תתי בקו"ח למו"ם ביום השלישי עשרה ימים לחוד סיון. הבא עיני ועל כל ירא' יחיו, נמוכה ולכרבה בעיר לאנדוואראווא (פולין) בשעה החמישית. בשעה טובה ומוצלחת.

בשמחה ופזו לכב אקרא לידדי וסבירי אשר ביום שספת לבבנו, ויאלו נא נשמות אחנו יחדיו, ולכרך את הו"ת יחיו, ואתנו כולנו. בכרבה מו"ם. והיום סאשרים בנססויה הו"תויה.

האל הטוב. הוא יתברך. יברך את כבודו ואנשי ביתו יחיו, בחתן כלל אחבי יחיו, בכרבות סאלימות פנפם ועד בשר.

סוקרס ומכריס

יוסף יצחק שניאורסאהן.

הדפס לסלעסלא: Landwarów (Poland) Rabbi Schneersohn

ההזמנה לחתונת הרבנית שיינא

³⁸ "מחתרת חסידית בברית המועצות" עמ' 28.

³⁹ מכתב הי"ר סעדי' ליבעראו - נעתק בתולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית עמ' קז.

⁴⁰ להעיר ממכתב ג' כסלו תרפ"ד (אגרות-קודש שם ח"א עמ' שכז): "ויוזכנו השי"ת בקרוב לעשות שידוכים טובים עבור בנותינו מ' חי' מושקא תחי' ומ' שיינא תחי'".

⁴¹ לשון רבינו - "קונטרס מאמרים" - כ"ה חשוון תשי"א (ספר המאמרים תשי"א עמ' 125).

⁴² רשימות רבינו - חוברת נו עמ' 5. ושם, נוסח התנאים שלה.

⁴³ השווה רשימת מאמרי ודרושי אדמו"ר מוהר"ש ני"ע (בעריכת רבינו) של שנת תרצ"ב: "תנאים של בתו שיינא תחי' (נמצא בקופיר, ולא נדפס לע"ע). ולהעיר שבשנת תשכ"ב (יו"ה בשלושים שנה") אמר רבינו מאמר מיוסד על ד"ה זה (נדפס בספר המאמרים מלוקט ח"ד ע' רנא ואילך).

⁴⁴ ראה תוכן הדברים ברשימת רבינו (הני"ל עמ' 6.

⁴⁵ אגרות-קודש שם ח"ב עמ' תיז.

⁴⁶ סיבות נוספת לבחירת עיירה זו ולעריכת החתונה באופן צנוע ביותר: א. "מכיון שבחתונתי הי' בלתי-סדר גדול, בשל הקהל הרב, החליט חותני כי החתונה הבאה תיערך בצורה מצומצמת" (דברי רבינו, לפי רג"ב שי' יעקבסאהן - ימי מלך ח"א עמ' 349 הערה 42). ב. הדוחק הגדול בגשמיות ממנו סבלה משפחת בית רבי באותה תקופה. ובענין זה: לאחר החתונה נסע כ"ק לדרוזקעניק (ראה אגרות-קודש שם עמ' תכא), ואמר לה"ר מרדכי זאב הכהן גוטניק (שהגיע למקום), "יש לי יסורים ממרקים, יסורים פון די מארקעס" - שאין לו די כסף אפילו עבור בולים ("מארקע", באידיש) למכתבו (מפי הרש"ז שי' גורארי').

⁴⁷ נדפסו באגרות-קודש שם עמ' תיח ואילך.

⁴⁸ אגרות-קודש שם עמ' תיט.

ש"ב הנעלה מר מנחם מענדל הכהן שי' בן דודי הרה"ח המפורסם מוהר"ר משה הכהן שליט"א הארינשטיין, חתן הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.
 החופה תהי' בעזה"י למז"ט ביום השלישי עשרה ימים לחדש סיון, הבא עלינו ועל כל ישראל יחיו, לטובה ולברכה, בעיר לאַנדוואַראָו (פולין) בשעה החמישית, בשעה טובה ומוצלחת.
 על נוסח זה העיר רבינו ברשימתו⁴⁹:

נוסח ההזמנות הועתק מהזמנות שלנו⁵⁰, שהועתקו משל כ"ק [מו"ח אדמו"ר] שליט"א. בכולם הי' כתוב זמן החופה שעה החמישית בערב.

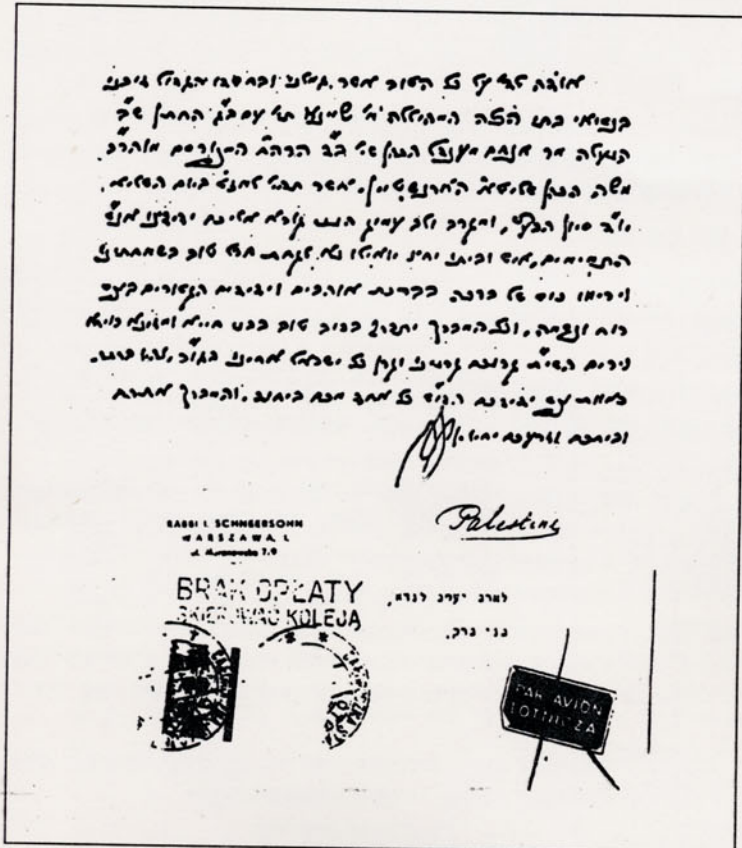
בחג השבועות שקדם לחתונה, כבר היו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נייע ובני ביתו בלאנדוואראו - שהיתה עיירת נופש קטנה ליד ווילנא. גם רבינו והרבנית הגיעו לשם מברלין⁵¹. "בליל אי' וליל בי' דשבועות קודם מעריב" אמר מאמרי דא"ח⁵².

תיאור ממהלך החופה והחתונה נמצא ברשימת רבינו⁵³:

מהנשאר בזכרוני סדר החתונה. לאנדוארוב.

כק"ש [כבוד קדושתו שליט"א] לא התענה ביום החופה. מסר להכלה ע"י מוסיא⁵⁴ תי' שתאמר תילים (הרבה קאפ[טלאך]). איזה א"י [איני יודע]. מ"מ)...

בשעה ה[חמישית] הלכו - הלוך ונגן - כל הנאספים ובראשם כק"ש לקבלת פנים אל האכסניא של המחותנים והחתן. העמידו כבוד. קראו הכתובה - כתובה ע"י הרב מפוסטוב⁵⁵ - עפ"י השאלה מכק"ש שיינא כותבים במשפחתנו בשני יו"דין⁵⁶ - קבלת קנין. חתימת העדים (הרבנים ר"ל שיינין ור"ג וילענסקי נ"י). הנאספים שתו "לחיים" אבל לא המחותנים (עפ"י דברי כק"ש שכן יעשו). ביחד עם החתן - בנגונים - חזרה. הושיבו את החתן ואביו (בתחלה גם כק"ש) בחדר מיוחד. חכו בחופה לבוא רחע"ג⁵⁷ נ"י. שבא לערך שעה⁵⁸.

הזמנה לחתונה - בגכת"ק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

הוליכו את החתן - כק"ש אבי החתן וכו' - לבאדעקעניש. משם - כשהבדלות בווערות בידי המחותנים וכו' וגם כק"ש נשא אחת - בנגן ניגון אדה"ז הידוע (ד' פֶּלַל) הוליכו את החתן והעמידוהו תחת החופה. חזרו למקום מושב הכלה ויובילוהו ג"כ בהבדלות ובנגון הנ"ל אל תחת החופה - החופה תחת כפת השמים.

(49) רשימות חוברת נז עמ' 9. וראה שיחת ש"פ וישלח, י"ד כסלו תשי"ד (ליקוט י"ד כסלו עמ' 116).
 (50) נדפסו באגרות-קודש שם עמ' קנו ואילך.
 (51) ראה רשימות שם עמ' 7.
 (52) רשימות שם. וראה רשימת מאמרי וכו' דשנת תרצ"ב (הני"ל).
 (53) רשימות שם עמ' 10-9. ועם פענוחים - שם עמ' 19 ואילך.
 (54) הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נייע זי"ע.
 (55) הרב מנחם מענדל קיפערשטאק.
 (56) ראה גם לעיל הערה 4.
 (57) ר' חיים עוזר גראדענסקי, אב"ד ווילנא.
 (58) השווה שיחת פורים-קטן תשי"א (תורת מנחם - התועדויות תשי"א ח"א עמ' 252): "בחתונת בתו הצעירה התאחר מאד זמן החופה (בגלל א' המזומנים שכ"ק מו"ח אדמו"ר המתין לבואו)".

בטבעת של זהב דוקא. צוה שיגררו מקודם הפראָבע⁵⁹. החתן ציווהו שיפשוט שעונו, זאָפאָנקעס⁶⁰ ואם יש אצלו עוד איזה שוה כסף (ארנקי וכו'). גם התירו קשר עניבתו... שושבינין הורים מב' הצדדים. סבוב. ברכה. קריאת הכתובה. שאר הברכות (כל הברכות אמרם כק"ש כל זיה"מ) שבירת הכוס למז"ט - אותו שבו קדשו - כמדומה, אחר קריאת הכתובה. הכוס ששה משה אהרן⁶¹ נ"י. אח"כ - חזרה אל הבית (איני זוכר אם ג"כ בנגון) ובראש חו"כ [חתן וכלה]. המחותנים עם הזוג לחדר האוכל ששם שתו חו"כ תה. . ציוה כק"ש שישתמטו אחד אחד מן החדר שישארו החו"כ לבדם. מפני כהנ"ל התחילה הסעודה בשעה מאוחרת ביותר. אמר כק"ש כיון ששני ברירות בדבר או שיקצרו בסעודה ביותר (עלות השחר לערך בשעה ב' אחר חצות) או להאריך, שיאריכו בסעודה עד אור היום. המחותן - ברהמ"ז. כק"ש - הברכות. שתו הכוס אף שהאיר כבר. ועל שבעת ימי המשתה הוסיף רבינו ברשימתו: יום ד' אחה"צ סעודה. נמשכה עד קרוב לחצי הלילה. ברהמ"ז גיסי נ"י. ברכות - כק"ש. לא בכיו"י [בכל יום ויום] היו ז' ברכות. בש"ק לילה נכנסו אחדים להשלים למנין י' וברכו. בש"ק אחה"צ סעודה גדולה.

אחרי נישואיהם קבעו את מגוריהם בברלין. בשילהי חורף תרצ"ג, לאחר שעלו הנאצים ימ"ש לשלטון בגרמני, הלכו בעקבות רבינו והרבנית - גיטה ואחותה - והתיישבו בפאריס⁶².

בחודשים הבאים השתדל כ"ק אבי לסדר את הניירות שלה⁶³. בתחילת חודש מנחם-אב תרצ"ג הודיע⁶⁴: "בתי תי קבלה הפאספארט בפאריז".

ביום כ"ב מנחם-אב תרצ"ג כתב כ"ק אבי⁶⁵ ממארינבאד לרעייתו שביקרה בווארשא⁶⁶ - בקשר למברק שהבריק לבתו שינא אשר אף היא כנראה הגיעה אז לביקור שם⁶⁷:

האיינט אין דער פרי 8½ האב איך געשיקט א טע"ג [טעלעגראם] גוט מארגין ברוכים הבאים גרוסס שיינא.

לאורך השנים בהיותה גרה במרחק מבית אבי שמרה על קשר מכתבים מתמיד. באחד ממכתביו - שנתפרסם ע"י רבינו בשנת תשי"א⁶⁸ - כתב לה אבי דברים מהם ניתן ללמוד גם על חושי העדינים⁶⁹:

דער זידע . . איך קאן ניט שרייבן אייך אים

59 = חותמת-מבחן ע"ד סוג הזהב.

60 = רכס שרוולית.

61 מארגעל, משבי"ק בבית רבי.

62 רבינו והרבנית הגיעו לפאריס לפני פסח תרצ"ג (ראה לקוטי לוי יצחק - אגרות-קודש עמ' חצר), וכנראה - גם הרבנית שיינא ובעלה היגרו לשם בתקופה זו. השווה מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נייע מיום ז' אייר תרצ"ג לרבינו בפאריס (אגרות-קודש שם עמ' תקח): "הנני שולח לך העתק מכו לפערסיץ, ותראנו גם לגיסך חתני היקר שיי"י. ומאוחר יותר, במכתב ממוצאי ת"ב תרצ"ג (שם עמ' תקלח): "חתני רמ"מ הכהן שיי סיפר לי בשם חתני הרב רמ"מ שיי אשר ידידי סיפר לו כי בהביח"י שהוא מתפלל וכו"י".

63 ראה מכתבי: כ"ג תמוז תרצ"ג (אגרות-קודש ח"ג עמ' ו) - "ע"ד הפאספורט של בתי מ' שיינא תי"י. ב' מנחם-אב תרצ"ג (שם עמ' יא).

64 אגרות-קודש שם.

65 אגרות-קודש שם עמ' לד.

66 ראה גם מכתב כ"ד מנחם-אב (אגרות-קודש שם עמ' מ), לרעייתו: "דו ביסט גיבליבן ביז האיינט אין ווארשא". ע"ש.

67 כן נראה מהמשך המכתב, בו נאמר: "אויב דער אדרעס ואס מי האט מיר גיגעבן איז ריכטיג האסטו דעם טע"ג גיויס ערהאלטיג". ומכאן, שרעייתו ובתו שהו באותו מקום. ולהעיר, אשר גם בעלה נסע בימים אלו מפאריס לבקר את הוריו - ראה מכתב י"ד מנחם-אב (שם עמ' כג): "חתני הרמ"מ שיי הכהן הנוסע ימים אלו להוריו".

68 ראה להלן - בסיום רשימה זו.

69 אגרות-קודש שם ח"ב עמ' רג ואילך.

ויה מען שרייבט גיוויינליך אייף די ואס לעבין ניט קערפערלעך אייף דער ועלט, ער לעבט בא מיר אין הארצין און אין געדאנק, דאס איז בא מיר די איינצעלטע זאך ואס קאן מיך ארוויסטרעגן אין לעבין, אין דיא עפענטליכע בריף מוז איך שרייבן ווי גיוויינלעך מען שרייבט, אבער דער אמת איז אז ער לעבט, אט זעה איך אים אין גידאנק.

בני-הזוג לא זכו להתברך בפרי-בטן, ובשלב מסויים קיבלו לידם ילד יתום, אשר גדל והתחנך מאז בביתם - כפי שסיפר כ"ק אבי במכתב משנת תשי"ב⁷⁰:

בא מיין טאכטער האדעוועט זיך א קליינער יתום ער הייסט יעקב ליס⁷¹, געבארען אין ווארשא אין יאר 1937.

עם פרץ מלחמת-העולם האחרונה, בשילהי תרצ"ט, עזב כ"ק אבי את אטוואצק, בדרכו לריגא, אשר משם הצליח בסופו של דבר להינצל ולהגיע לארה"ב⁷². בתו ובעלה היו אף הם באטוואצק, אבל מאחר שהיו אזרחי פולין, ואישור יציאה מפולין לא ניתן אלא לאזרחי חוץ, לא יכלו לצאת בעקבותיו.

נסיונות אדירים נעשו - בשלוש השנים הבאות - להצלתם מעמק הבכא האירופאי, השגת היתר יציאה והשגת ניירות כניסה לארה"ב⁷³.

בכ"ה טבת ת"ש נתקבל במשרד "אגודת חסידי חב"ד" בארה"ב מברק מחדב"י הרש"ג, ובו הוזכרה בקשת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לדאוג בדחיפות לאשרות כניסה עבור שני בנותיו וחתניו⁷⁴: "שניאורסאהן בפאריז והארנשטיין בטריאסט".

בעצם, הצעד הראשון הי' ביום כ"ח תשרי, שעה שכ"ק אבי נתן הי' עדיין במצור בווארשא (בדרכו מאטוואצק לריגא)⁷⁵. כדי להקל בקבלת הויזות האמריקניות, מסר אז רבינו - גיסה - במכתב לה"ר ישראל דזייקאבסאן בארה"ב את תאריכי ומקומות הלידה שלהם (תרגום חפשי)⁷⁶:

רב יקר!

...ברצון הייתי נותן לכבודו את כל תאריכי ומקומות הלידה⁷⁷ של משפחתנו כפי בקשתכם, כדי להקל עליכם בקבלת הרשיונות האמריקניים. לדאבוני איני יודע אותם כולם

My dear Rebbe!
 Je vous remercie pour votre lettre du 22 et 25 dernier. Nous n'avons aucunes nouvelles de nos parents. Par une lettre de Mr Liberman nous avons appris qu'ils n'ont pas pu quitter Varsovie, et nous sommes très inquiets à leur sujet.
 Je vous aurais donné très volontiers tous les dates et lieux de naissance de notre famille, comme vous l'avez demandé pour vous faciliter d'obtenir les permis américains. Malheureusement je les ignore, sauf ceux de Mendel Horowitz né 1905 à Januszpol; Cherna Horowitz née 1904 à Lubawitz;

תאריך ומקום לידתה - במכתב רבינו (בצרפתית) מיום כ"ח תשרי ת"ש, לה"ר ישראל

דזייקאבסאן

70) אגרות-קודש שם ח"י"ב עמ' קנג.
 71) וראה אגרות-קודש שם ח"ו עמ' נה, ששם הילד הי' יעקב יוסף. כנראה - בן גיסתה מרת שרה ליס (רעיית ר' קלמן ז"ל ובת חמותה הרבנית מרת חיי מושקא הארענשטיין) - ראה ספר הצאצאים עמ' 241. ושם בעמ' 295: נספה בשואה תשי"ב. הי"ד.
 72) ראה עדי"ז - מבוא לאגרות-קודש שם ח"ה.
 73) בהבא להלך - ראה גם אגרות-קודש ח"י"ב עמ' ט בהערה. וש"נ.
 74) קובץ כ"ח סיון - יובל שנים (קה"ת תנשי"א) עמ' 10.
 75) ראה שם.
 76) אגרות-קודש רבינו ח"א עמ' ל-לא. - מחמת המלחמה אי-אפשר הי' לכתוב המכתבים בלה"ק ונכתבו בצרפתית ובהסוואה.
 77) ראה הערת המו"ל שם.

חוץ מאלו: מענדל הארנשטיין נולד 1905 ביאנושפאל; שיינא הארנשטיין נולדה 1904 בליובאוויטש...

שלטונות ארה"ב הסכימו למעשה, עוד בהיות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בריגא (בחודש אדר-ראשון), לתת גם להם ויזות לתחומה, אבל לפועל לא הספיק לקבלן עבורם. ביום א' אדר-שני כתב אליו ה"ר מרדכי חפץ מריגא⁷⁸: "ביום עש"ק קבלתי מכתב מאטוואצק מחתן כ"ק אשר הוא מבקש אשר ישלח את הוויזע שלהם לטריעסט, וכן להודיע להאקאנסול של איטליא בעיר ווארשא אשר נמצא בעדם וויזע לאמערקע, אשר זה יכתוב הקאנסול דאמערקא דפה".

הר"מ חפץ מילא בקשתם, אך במכתב י"ב אדר-שני כתב⁷⁹: "הקנסול אמר אשר שלח לבערלין, על-כן הם צריכים לפנות לבערלין".

ביום ט' אדר-שני הגיע כ"ק אבי' לארה"ב, ותיכף המשיך בהשתדלותו הנמרצת להצלתם. במכתבו מיום י"ז אדר-שני, כתב אל ה"ר מרדכי דובין⁸⁰:

מאז עזבתי את ריגא לא קבלתי שום ידיעות מבתי וחתני יחיו מאטוואצק, ואיני יודע היכן הם אם הם עדיין שם או כבר נסעו משם ואולי כבר באו לריגא. הנני מבקש מאד את ידידי שי' אולי נחוץ להאריך עבורם את הויזע לריגא (מכיון שהויזע שהיתה להם זמנה הי' רק על חדש ימים) ייטיב נא להטריח לעשות זאת.

מכתב בתוכן דומה כתב באותו יום גם להר"מ חפץ, ובו סיפר פשר שילוח הויזות לברלין⁸¹:

מכאן השתדלו שישלחו להם את הויזות לברלין שיוכלו לנסוע דרך איטליא.

ביום כ"ה אדר-שני כתב אליו שוב⁸²:

ותודה רבה בעד הפ"ש מבתי וחתני יחיו ובבקשה על להבא לבא עמהם בכתובים ואם יודרש להם הארכת הויזע בבקשה להשתדל ולראות שלא יהיו שום מניעות לזה.

הוויזות כנראה אכן הגיעו לברלין, אבל, למרבה הצער, לא לידיהם: הם עשו ניסיון ליצור קשר מכתבים עם הקונסול האמריקני בברלין, אולם "הקאנסול הנ"ל איננו משיב על המכתב" - כפי שהודיע הר"מ חפץ ביום ו' ניסן⁸³

כיון שהתברר שאי-אפשר להשיג את הוויזות מהשגרירות שבברלין, התחילו בארה"ב להשתדל מיד לשלוח וויזע נוספת, והפעם - לשגרירות שבנאפולי (איטליא). על כך כתב הנ"ל ביום י"ז ניסן⁸⁴: "אודות בתו וחתנו כ"ק קבלתי הטעלעגראמע ביום א' דפסח והלכתי תיכף לידידנו היקר הרמ"ד [ה"ר מרדכי דובין] שי' ודבר להאדון מר ווילע, ואמר האדון הנ"ל שהוא כבר קיבל הידיעה מוואשינגטאן אודות שילוח הוויזע לנעאפאלס. לבקש מהקאנסול דנאפאלס שיוודיע תיכף לאטוואצק שיש בעדם ויזע".

לצורך זה, כנראה, נסע חדב"נ הרש"ג לוואשינגטאן בי"א ניסן, נמסופר במכתב כ"ק אבי' אל השופט לוואיס ד. ברנדייס (וואשינגטאן) מיום י' ניסן (תרגום חפשי)⁸⁵:

באתי בזה בבקשה נמרצת, ובטוח אני בטוב לבבו ובהתענינותו.

זוהי בקשר לחתני, הרב הארענשטיין ומשפחתו, שלדאבוננו נמצאים עדיין באטוואצק, פולין. למותר לבאר לך מהו מצב היהודים, ובייחוד של הרבנים⁸⁶, הנמצאים עתה בפולין הכבושה תחת הגרמנים.

בנוסף לזה, בתי האומללה חולה. זוהי, אם כן, פשוט שאלה של הצלת חיים למצוא דרך שיביא להצלתם משם.

לכן הנני מבקשו מאד להואיל בטובו להושיט יד עוזרת בהשתדלות עבורם ולעשות כל האפשרי להצלתם.

חתני הרב ש. גורארי' הנוסע הלילה לוואשינגטון, ושתקוותי שתהי' לו הזדמנות לבקרו אישית, יוכל למסור לו בפרטיות יותר עד"ז.

(78) נעתק בהערות לאגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"י"ב שם.

(79) שם.

(80) אגרות-קודש שם.

(81) שם עמ' יא.

(82) שם עמ' כ.

(83) נעתק בהערות שם.

(84) נעתק בהערות שם.

(85) אגרות-קודש שם ח"ה עמ' מט.

(86) השווה אגרות-קודש שם ח"י"ג עמ' שו (נעתק להלן בפנים).

בשלב זה, אחרי שהגיעו הוויזות לנאפולי, נראה הי' שמאמצי ההצלה נושאים פרי. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע אף שלח להם כרטיסי אנייה ורכבת, לנסיעתם והפלגתם לארה"ב, כפי שכתב הר"מ חפץ בח"י אייר 87: "הטעלעגראם בשבוע העבר קבלתי . . להודיע לבתו ולחתנו כ"ק באטוואצק ע"ד שילוח להם שיפס-קארטע ובאן בילעט, ווארשא נעאפאל ע"י איטלי לין, דרך מינראדאם בערלין". ובמברק כ' אייר הודיע⁸⁸: "מבתם, מכתבו קיבלו מנעאפאל לבוא לקבל הוויזעס".

אך לפתע נחסמה עליהם הדרך: הספינות פסקו לצאת מאיטליה לארה"ב⁸⁹.

כאשר הגיעו ידיעות אלה לכ"ק אבי, הבריק בג' סיון⁹⁰:

המצב הנוכחי דורש שהרמ"ד ישלח מיד ויזה לטביית להארנשטיין. אנו נשתדל גם להשיג ויזה איטלקית. מציע שיסעו דרך ריגא. להודיע זאת לילדים.

כל זאת לא הועיל, אך כ"ק אבי לא אמר נואש. במכתב משילהי מרחשון תש"א, שנכתב, כנראה, לבתו שיינא, כתב⁹¹:

מיר טוען אלעס מעגליכע לויט די גיזעצין פון אייער מדינה און די היגע מדינה אויף מיט דעם אייבערשטינס הילף ערמעגליכן אייך ואס פריער און גרינגער אייער קומען מיט פיל גליק צו אונז, עס קאהן זיין אז מי דארף האבין די עדות ואס זאהלן זאגין בשבועה אז דיין מאן ש'י איז גיועהן א רב, און דאס ועט מען דארפין אועקשיקין אין מיניסטעריום און זיי וועהלין - מסתמא טעלעגראפיש - איבערגעבין זייער קאונסול, איז וי הי זיינען פראן גיקומענע ואס וייסין גוט אז דאין מאן ש'י איז גיועהן א רב ועהלין זיי עדות זאגין, מיר וייסין נאך ניט די פארמול, פון דעם בעדארף זיין אין א פאר טעג ועהלין מיר וייסין ועהלן מיר דאס טאהן, אייך טוען מיר נאך גיזעצליכע זאכן ועגין אייער קומען.

דא איז בעקאנט גיואהרין אז מי צאלט פאר א בילעט פון אטוואצק ביז ליסאבון מיט וואליוטע גיט מען ויזעס דורך ליסבון ועלין מיר דאס וייסין און ואס מעגליך ועט מען טאן. השי"ת זאהל בעגליקין.

מיר האבין שוים לאנג קין בריף ניט און מיר וארטיין און גידולט אויף גוטעס.

מיר אלע זאיינען ב"ה גיזונד.

אחד העסקנים שהפעיל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, הי' עורך-דין נמרץ מוואשינגטון, ר' אשר ראבינאוויטש. במכתב ו' כסלו תש"א, הביע לו את צערו ודאגתו מחמת העיכובים המתמשכים⁹²:

ליידער איז פון די אלע גרויסע הבטחות און זיסע רייד וואס מען זאגט אייך, נאך דערווייל גאר נישט אויפגעטאן. איך בין זייער צובראכען און האב גרויס צער פון דעם.

ובהמשך, בקשה להפעיל את קשריו מוואשינגטון כדי שהקונסול בברלין יענה וימסור להם את הוויזות⁹³:

זעט שרייבט - ניט טעלעגראפיש און ניט טעלעפאניש - צו אייער בעקענטע אז זיי זאלן ערענסט טאן אז מען זאל הארענשטיינען געבען די אמעריקאנער וויזעס.

ומספר ימים לאחר-מכן, ביום ט"ו כסלו⁹⁴:

ביום ועש"ק העבר נשלחו מכתבים . . מאת אגודת חסידי חב"ד אדות . . הרמ"מ שליט"א הארענשטיין [קונסול ב]ברלין, ונחוץ הדבר אשר מהסטייט דעפארטמענט יעוררום או יבקשום או יצווים על זה.

ובאותו יום למזכירו ה"ר יחזקאל פייגין - ברמז⁹⁵:

הדברים יגיעים . . זה כשמונה חדשים אשר הבטיחו נאמנה למסור הרשיון להכהן ורעיתו יחיו . . ועדיין לא בא אל הפועל טוב.

87) נעתק בהערות לאגרות-קודש ח"י"ב שם.

88) נעתק בהערות שם.

89) הידיעה הראשונה על כך הודיע הר"מ חפץ במכתב ח"י אייר (נעתק בהערות שם): "עתה נפסק הדרך מאיטליא, שאין הולך משם הספינה". ובמכתבו מיום ג' סיון (שם): "מצד איטליא אין נותן רשות לנסוע דרך ארצם . . על שבת זו באו לפה מר קלמן פאפנעווייטש ואמר אשר גם יושבי עסטרייך אינם נותנים רשות לנסוע דרך איטליא, אך הם נוסעים מוויינען דרך יוגאסלאוו או דרך אטען".

90) אגרות-קודש שם עמ' ס.

91) שם ח"י"ג עמ' שו.

92) שם ח"י"ה עמ' קצו.

93) ראה גם שם עמ' רז.

94) שם עמ' רו.

95) שם עמ' רט.

בכ"ב כסלו הגיע העו"ד רבינאוויטש מוואשינגטון לנוי-יארק ודיווח לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע על פעילותו להצלת בנותיו וחתינו. את התרשמותו מהתקדמות העניינים סיכם כ"ק אבי למחרת, במכתב כ"ג כסלו⁹⁶:
אותי הנה עוד טרם הרגיע הדבר. הא' כי הי' צריך לראות בעצמו אם נשלחו התלגרמות להקונסולים וטוב הי' שיהי' העתקה וגם הנומער שנשלחו לברלין. וגם אדות ההשתדלות שיתנו להם רשיונות יציאה שזו תלוי בממשלת אשכנז הנה בדבר זה עוד לא נעשה דבר.

בתקופה זו אף נפסק למשך זמן הקשר בין אטוואצק לנוי-יארק. את צערו על כך סח במכתב ט' טבת להר"מ חפץ - שנכתב אף הוא ברמז⁹⁷:

מאד הננו מצטערים על שאין. . . אנו יודעים מבריאותו של האב ובנו ורעותיהם⁹⁸ יחיו. התעניינות במצבם הגיעה גם מניצא (צרפת), שם שהו באותו זמן רבינו והרבנית. במכתב הרבנית מיום כ"ו אדר אל בני משפחתה בארה"ב, היא ביקשה לדעת (תרגום חפשי)⁹⁹:

יקירי!

...איזו ידיעות קיבלתם מהילדים?

...שלכם, מוסיא

שוב חודש הקשר והגיעו ידיעות שעודנם באטוואצק, וקשר מכתבים זה ביניהם נשמר בעצם גם בחודשים הבאים¹⁰⁰. יצויין, כי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, לצד מאמציו הכבירים להצלתם, דאג בדרכים שונים לספק להם גם את צרכיהם¹⁰¹.

אולם ההשתדלות הממושכת ע"י וואשינגטון על הקונסול בברלין לא הועילה. הדבר היסב לכ"ק אבי צער ויסורים, כנראה ממכתבו מיום ד' אייר¹⁰²:

יש לי צער גדול ויסורים מבתי מרת שיינא תחי' ובעלה חתני ר' מנחם מענדיל שי' בן דודתי מרת חי' מושקא ותחי' שעודנם [ב]עיר אטוואצק וכל מה שהשתדלנו להביאם לפה עדיין לא הצליח. דודי ומחות' ר' משה שי' בן אסתר חולה¹⁰³, דודתי ומחות' חי' מושקא תחי' בת כבוד א"ז הרבנית הצדקנית זי"ע נ"ע מרת רבקה חלושה בבריאותה וגם פרנסתם דחוקה ותמיד הם בפחדים שלא יגרשום¹⁰⁴.

בכ"ח סיון ניצלו רבינו והרבנית - גיסה ואחותה - מאירופה והגיעו לארה"ב¹⁰⁵. רבים ברכו את כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע "שבקרוב¹⁰⁶ ממש נשמח בשמחת ביאתם של בתנו מרת שיינא תחי' וחתינו הרב וו"ח אי"א מוה"ר מנחם מענדיל שליט"א הכהן". בתשובתו כתב כי ברכתם "יקרה¹⁰⁷ לי במאד מאד", ובעידוד מחודש המשיך בהשתדלות הצלחם של בתו הצעירה ובעלה.

את פעילות ההצלה נכון ליום ט' מרחשון תשי"ב, סיכם כ"ק אבי בצער באחד ממכתביו¹⁰⁸:

במשך הזמן הזה כבר הי' לי וויזות עבורם לארצות הברית, וכל העיכוב הוא מהעדר רשיון היציאה, וכל התעסקותי בזה עד כה עלו בתוהו.

96 שם עמ' ריט.

97 שם עמ' רלא. ושם - שנת כתיבת המכתב: תשי"ב, ולכאורה טה"ד הוא.

98 הכוונה לבתו, חתנו ומחותניו.

99 צילום המכתב - בקובץ כ"ח סיון (הנייל) עמ' 17. תירגומו - בספר ימי מלך (קה"ת תשמ"ט) ח"א עמ' 532.

100 ראה מכתב ב' מרחשון תשי"ב (שם ח"ו עמ' לו): "מבתנו וחתינו. . . יחיו הננו מקבלים מכתבים ות"ל שלום להם. לפעמים מתאחר קבלת מכתב איזה שבועות ואח"כ מקבלים איזה מכתבים יחד. הם כותבים רק מכתבים גלויים ואנחנו אליהם כותבים מכתבים סגורים".

101 ראה בין השאר - אגרות-קודש שם: ח"ה עמ' קע. קצו. ח"י"ב עמ' לא. נב. קמב. ח"י"ג עמ' שלו. ועוד.

102 שם ח"ה עמ' שמז-ח.

103 בספר ימי חב"ד (קה"ת תשנ"ד) עמ' 47 - "מפי בת אחיו" (של בנו-בעלה הרמ"מ): "מאוחר יותר התעכבה יציאתם בגלל מחלתו של אביו הרה"ח ר' משה הכהן הורנשטיין, שהי' מרותק למטתו עד להסתלקותו בחודש אדר תשי"א, והרה"ח ר' מנחם מענדל שטיפל בו לא רצה להשאיר אותו לבד". - קביעת תאריך הסתלקותו לחודש אדר תשי"א אינה נכונה, כדמוכח מהמכתב שבפנים (שנכתב בד' אייר תשי"א) ועוד.

104 מהגיסו (באטוואצק) למחנות הריכוז, רח"ל.

105 ראה קונטרס כ"ח סיון (הנייל) עמ' 9 ואילך.

106 אגרות-קודש שם עמ' שצט.

107 שם עמ' שצח-ט.

108 שם עמ' נה.

אבל עוד לא תמו התקוות. באותו יום פנה בנידון לה"ר ישראל חסדן, במכתב - שנשלח בדואר אוויר - לשטוקהולם¹⁰⁹:

יודע הוא אשר בתי, בת הזקונים, מרת שיינא תחי' עם בעלה חתני - בן דודי ודודתי - מוה"ר מנחם מענדיל שי' הארענשטיין נשארו בפולין בעיר אטוואצק בבית דודי ודודתי מחות' ר' משה שי' ומחות' מרת חי' מושקא תחי' הארענשטיין...

זה כימים אחדים אשר אחד הגיד לי אשר כבוד מלכם הוא בידידות עם מושל אשכנז או עם הקרובים אליו ואם כבוד מלכם הי' מבקש שיתנו למר מנחם מענדיל ולאשתו שיינא הארענשטיין והילד היתום יעקב יוסף המתחנך אצלם רשיון לנסוע ולבא למדינתם הטובה היו ממלאים בקשתו.

ובזה הנני פונה אליו האם אפשר הדבר למצא מי שהוא שימליץ טוב לפני כבוד מלכם לעשות כדבר הזה ולהשיג עבורם ויזה למדינתם הטובה, וכמובן אשלח בעזה"י למדינתם כל אופני בטוחות שלא יהיו ח"ו למעמסה על מי שהוא, ואשלח בעזה"י למדינתם הוויזות שלהם להכנס לפה ארצה"ב.

ידעתי כי למותר לבקשו בזה כי יודע הוא עד כמה נוגע דבר הצלה זו בנפשינו ובנפשם ממש והנני לבקשו אשר אם רק יש איזה אפשרות בזה יואיל להודיעני תומ"י בתלגרמה, ואם יהי' נחוץ איזה הוצאה בזה - אפילו על ספק יוציא על חשבוני ויודיעני ואשלח בתודה רבה.

הנה אדריך / אגרוג הכחאים והחוסים הולאצתי אה
צמנים הכחאים כגם דתשל' כי' לא דדוקי דנה ית
יבחר בן אגדנה טכה שיטל * השית' י כולדה
ויאצל כחות"י סאופ אגרוג דדדוקי דהכדצת
תוכה וילדה אג. * וחיפון היהדות ופ הכחאים
והצנינים הנצבים דהצדע' סהנ' קובל דדית'
* דדוק נצתה חי' אונקל דת אצא בוק דלה אנה
אצנ' יא חנה
* דדוק נצתה שינ' דת אצא בוק דלה אנה
אצנ' בן חי' אונקל
* דדוק אנה ותיצבי התיצבים ט ותי' סאופ כ
דהצדע' ה' וילדה השית' אגדלות * אצנ' דדוקי דדדוקי
ודכחאיות כדדוק דהצדע' ה' ה' ה'

פ"נ עבור הרבנית שיינא - בגוכתי"ק רבינו - שכתב ושלח כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע על ציון אמו הרבנית שסערנא שרה נ"ע

כעבור שבוע, ביום י"ז מרחשון, פנה לארגון ההצלה "האיאס" בניו-יארק¹¹⁰:

איך האב געהערט אז דער האיאס האט א אפיס אין שוועדען. איך בעט זעהער דעם האיאס צו פארבינדען זיך טעלעגראפיש מיט דעם אפיס אין שוועדען פרעגען אפשר קענען זיי טאן ארויסצונעמען מיין טאכטער און איידים שליט"א וועלכע זיינען געבליבן אין אטוואצק-פוילען, ווי אויך מיין אנקעל און טאנטע וועלכע וואוינען אויך אין אטוואצק.

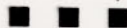
ווי איך האב געהערט קען מען באקומען אריינפאר וויזעס קיין שוועדן אויב מען זאל דעפאזיטען דא אין נויארק טויזענט דאללאר. אויב דאס איז ריכטיג בין איך איינשטימינג אויף דעם.

איך בעט טעלעגראפיש אויסגעפינען דאס ביים אפיס אין שוועדען. ושוב אליהם, ביום ה' כסלו¹¹¹:

109) ש.ס.
110) שם ח"י"ג עמ' קנב-ג.
111) שם ח"י"ו עמ' קיד.

תודה עבור התענינותם בענייני. אנכי זה כחדש ימים פניתי במכתב באורון לאחד ממכרי בשטאקהאלם ובקשתיו בענין זה שיש סברא אשר אפשר לפעול בספירות הגבוהות איזה המלצה כמו שהיתה בשעתה ההמלצה פה אודותי ומשפחתי והנני מקוה אשר מכתבי כבר הגיע למשרתו, ובזה הנני פונה אליהם בבקשתי אשר יואילו לבקש את בני בריתם בשטאקהאלם להיות בעזר מר חאסדאן בהנוגע לבקשת שניאורסאהן.

אך כל ההשתדלויות עלו בתוהו, והרבנית שיינא ובעלה הרב ר' מנחם מענדל נשארו בעמק הבכא הנאצי ונספו בשואה, הי"ד.

במשך השנים הבאות - בטרם הגיעה הידיעה המרה הנ"ל - המשיך כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לחקור על הנעשה עמהם. ביום ה' מרחשון תשי"ד, בין השאר, כתב לש"ב הי"ר פנחס לנדא¹¹²:

זה משך זמן רב אשר אין לנו שום ידיעות מבני משפחתינו. . . ובבקשה לבא. . . בכתובים בדבר בני משפחתינו. את כאב לבבו הגדיר במכתב ר"ח שבט¹¹³:

הקרובים ש' אשר זה זמן רב לא קבלתי שום ידיעה מהם ואי אפשר לפרט את צערי הגדול, יחוס השי"ת וירחם ויצילם וישמרם בתוך כאחב"י ש' הצריכים הצלה ושמירה, ויזכני לראותם בקרוב בריאים ושלימים בגשמיות וברוחניות.

גם רבינו ערך חקירות ודרישות רבות כדי לעלות על עקבותיהם, ובמשך הזמן הגיעו אליו ידיעות שונות ואף מנוגדות. בשל חלישות בריאות כ"ק חותנו נמנע - עד להסתלקותו ביו"ד שבט תשי"י - מלפרסם מאומה מכל הידיעות שנתקבלו לידיו.

בכ"ב שבט תשי"ז, כתב רבינו ליהודי שה"י עמהם בגיטו באטוואצק¹¹⁴:

זעהר געהרטער הער היטלער-בארסקי

שלום וברכה!

מיט א צייט צוריק האב איך אייך געשריבן. ניט זייענדיק זיכער אז דעם בריוו איז אנגעקומען שרייב איך נאכאמאל.

דעם בריוו שרייבט צו אייך מענדל הארענשטיינ'ס א שוואגער, איך קום צו אייך מיט פאלגענדער ביטע: דא איז אנגעקומען א בריוו פון איינער לאה ציבולארזש איצט יאנא ציבולסקא, זי שרייבט אז אין אפריל צוויי און פערצינסטן יאהר. . . פון אטוואצקער געטא זיינען די הארענשטיינס אנטלאפן אין וואלד, איז דאס אמת? [..] האט מיר דערציילט, אז איר זיינט געווען אין אטוואצק צו יענער צייט, דערפאר רעכנין איך, אז איר ווייסט וואס עס האט פאסירט מיט זיי דעמאלט.

איך האף אז איר וועט מיר באלדיגסט ענטפערן און איך שיק אייך מיין הערצליכסטן דאנק אין פאראויס.

מנחם שניאורסאהן

דעם שווער שליט"א האבן מיר ניט דערציילט דערווייל וועגן דעם אלעס.

וביום ט"ו תמוז תשי"ח, לקהילה היהודית בווארשא¹¹⁵:

צו דער אידישער קהלה אין ווארשא, פולין

שלום וברכה!

איך וועל אייך זייער דאנקבאר זיין אויב איר וועט מיר שרייבן פאלגענדע אינפארמאציע וועגן מיין שוועגערין און איר משפחה:

(א) דעם טאג פון יארצייט, (ב) וואו אומגעקומען, (ג) אונטער וועלכע אומשטענדען.

מיין שוועגעריןס נאמען: שיינא (סאניא) הארענשטיין (געבארען שניאורסאהן).

איר מאן: מענדל הארענשטיין.

איר מאני'ס מוטער: מוסיא הארענשטיין.

זייער לעצטער אדרעס אין אטוואצק: Otwock, Cliniecka 4.

(112) אגרות-קודש שם ח"יח עמ' כא. שם עמ' ערב.

(113) שם עמ' קלט.

(114) אגרות-קודש רבינו ח"יב עמ' קצב.

(115) שם עמ' שנח-ט.

ובהמשך לזה, כנראה, ביום כ"ח תמוז תש"ח - לאשה אחת, שלפי דברי' סייעה להם בתקופת המלחמה¹¹⁶ :
[זע]ער געהערטע פרוי ס. טאקער תחי'
ברכה ושלוס.

אייער בריוו פון 15-טען איז אנגעקומען און מיר וואונדערט פאר וואס איר ענטפערט ניט אויף מייע פראגעס וועגן דעם טאג פון יארצייט (1 פון סאניע הארענשטיין (2 איר מאנס יארצייט (3 ווי האט איר זיי געהאלפן (4 וואו זיינען זיי געווען און די איבעריקע פראגעס.

דא איז אנגעקומען א בריף אז זיי זיינען גאר אלע אנטלאפן צו די פארטיזאנען אין די וועלדער און זיי זיינען געווען אלע צוזאמען ניט באזונדער.

איך האף איר וועט ענטפערן אויף די אלע פראגן.

לא ידוע מה היתה התשובה, אבל כיון שהידיעות לא היו ברורות, הודיע רבינו בכ"ה מנחם-אב תש"ח לירושלים - בנוגע לסדר יארצייט¹¹⁷ : "לע"ע לא יעשו מאומה בענין הר[בנית] שיינא".

כעבור שנה, ביום ב' מנחם-אב תש"ט, הגיעה לרבינו עדות נוספת, והפעם - "שליחות" שמסר גיסו הרב ר' מנחם מענדל באמצעות יהודי בשם מרדכי אונראד מווארשא. בתגובה לכך, כתב לו רבינו באותו יום¹¹⁸ :

מר מרדכי אונראד שי'

שלוס וברכה!

איך האב היינט ערהאלטן אייער בריף פון 22 יוני אז איר זיינט געווען צוזאמען מיט מענדל הארענשטיין אין טרעבלינקע און האט פון אים א שליחות.

מענדל הארענשטיין איז געווען מיין שוואגער און איך וועל אייך זייער דאנקבאר זיין אויב איר וועט מיר גלייך אנשרייבן אלץ וואס איר ווייסט וועגן אים און וועגן זיין פרוי סאניע וואו זיינען זיי געווען די לעצטע צייט, וואס איז פארגעקומען מיט זיי, דעם גענויעם טאג פון זיין יארצייט און פון איר יארצייט, וואס איז געווען מיט מענדעלס מוטער, ווי זיינען זיי געקומען אין טרעבלינקע.

וואס גענויער און פרטייתדיגער איר וועט מיר שרייבן אלץ מער דאנקבאר וועל איך אייך זיין.

איך ערווארט אייער גענויען שנעלען ענטפער אויב מעגליך דורך לופט פאסט און איך דאנק אייך אין פאראויס.

חלק מהפרטים שנתקבלו ממנו, מסר רבינו תיכף במכתב כ"ז מנחם-אב לירושלים¹¹⁹ :

אחרי חקו"ד קבלתי מכתב מווארשא מאיש החותם עצמו מרדכי אונראד וכותב שהי' ביחד עם גיסי גיסי ואמו הי"ד בטרעבלינקע והיאר"צ שלהם הוא - של אחות אדני"ע י"ד אלול, בנה הוא גיסי כ"ה חשוון, ואשתו גיסי יום שני דר"ה..."

הנני ממשיך בחקו"ד ע"ד הנ"ל ולע"ע אם לא אכתוב לו אחת נא לסדר שינהגו כל סדרי היאר"צ בימים הנ"ל, אבל מבלי לפרסם אודות זה כיון שבבית כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א אינם יודעים עדכ"ז.

רק בכ"ה מרחשוון¹²⁰ תשי"א פרסם רבינו "קונטרס מאמרים" של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שכלל גם שני מכתבים : ("א) לבתו הרבנית מרת שיינא. (ב) לחתנו הרב מ"מ הכהן", ובהקדמתו ל"קונטרס" גילה את הפרטים המזעזעים על מה שעלה בגורלם¹²¹ :

קונטרס זה מוקדש הוא לזכות בתו הצעירה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע הכ"מ גיסי הרבנית מרת שיינא ולזכות חתנו גיסי הרב מנחם מענדל הכהן בן הרבנית מרת חי' מושקא (בת כ"ק אדמו"ר מהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע).

- עד היום אין עוד ידיעות ברורות למדי אודותם - מלבד הבא להלן - ולכן באים שמותיהם כנ"ל, בלי תוספת בנוסח ברכת כו' אח"ז -

ונתעכבה ההדפסה כל זמן זה מפני צערם של אלו מבני המשפחה שלא ידעו אודות הבא להלן עד עתה.

116) שם עמי' שסג.

117) שם ששא.

118) שם ח"יג עמי' קסא.

119) אגרות-קודש שם ח"יג עמי' קעג ואילך.

120) הוא יום היארצייט של הרב ר' מנחם מענדל, הי"ד.

121) נדפס בספר המאמרים תשי"א עמי' 106.

ב"ה

קונטרס זה מוקדש הוא לזכות בתו הצעירה של כ"ה מרח אדמור
זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע שב"מ גיסתי הרבנית מרת שיינא לזכות
גיס הרב מנחם מענדל הכהן בן הרבנית מרת חי' מושקא (בת כ"ק
אדמור מהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע).
— עד היום אין עוד ידיעות ברורות למדי אודותם — מלבד הבא
להלן — ולכן באים שמותיהם כנ"ל. בלי תוספת נוסח ברכת כו' אח"ז —
ונתעכבה ההדפסה כל זמן זה מפני צערם של אלו בני המשפחה
שלא ידעו אודות הבא לחלן עד עתה.

חתנו

בקונטרס זה באו: א) שני מאמרים. והם בהמשך למאמרים הקודמים
דטנה זו, ונאמרו על ידי כ"ק מרח אדמור הכ"מ בש"פ נח וש"ס לך
הרצ"ד ברשא.

א

ב) שני מכתבי כ"ק מרח אדמור הכ"מ: א) לבתו הרבנית מרח
שיינא. ב) לחתנו הרב מ"מ כהן.

ב

על פי מכתבו של מר מרדכי אונראד שיחי' שהי' במחנה טרעב"י
לינקע. נמצא שם — בשנת תש"ב בבאראק אחד עם גיסו הרב מ"מ
הכהן. והוא סיפר לו אשר בבאראק שני שם נמצאים אמו — הרבנית
מרת חי' מושקא — ורעייתו — הרבנית מרת שיינא. ט"ו אלול תש"ב
הביא הקאפא"ן להרמ"מ פתקא מרעיתו אשר ביום ~~אלול~~ נלקחה אמו
להובילה להכבשונות. ג' תשרי תש"ג בא הקאפא וסיפר להם אשר ביום
שני דראש השנה תש"ג הובילו את רעיתו להכבשונות. כ"ה חשוון תש"ג
כשחזר מר מרדכי שי' מעבודתו לא מצא את הרמ"מ בבאראק. ואלו שעבדו
עמו ספרו לו אשר לקוהו ממקום העבודה עם עוד קבוצת יהודים
ע"מ להובילם להכבשונות.

1310

הדר

ואב הרחמים יפקוד ברחמים ההסידים. והישרים והתמימים שמסרו
נפשם על קדושת השם. ודם עבדיו יקים. וזכר אדמתו עמו. בשיבו אה
יבות יעקב על ידי משיח צדקנו. והקיצו ורגנו שוכני עפר.
מנחם שניאורסאהן

כ"ה מרחשוון ה'תשי"א. ברוקלין נ.
© ק' כחב כ"ק מרח אדמור הכ"מ בכ"כ — שיינא מלא בסני יוד"ק.
— נולדה כא' סנה בליל שבת קודש שכות בשנה תרכ"ד בסנה. שחיס עשה

הקדמת רבינו ל"קונטרס מאמרים" שהדפיס לזכות הרבנית שיינא. ביום כ"ה מרחשוון תשי"א. עם הגהות בגוכתי"ק

...על פי מכתבו של מר מרדכי אונראד שיחי' שהי' במחנה טרעבלינקע, נמצא שם - בשנת תש"ב -
ב"באראק" אחד עם גיסו הרב מ"מ הכהן. והוא סיפר לו אשר בבאראק שני שם נמצאים אמו - הרבנית מרת חי'
מושקא - ורעייתו - הרבנית מרת שיינא. ט"ו אלול תש"ב הביא ה"קאפא" להרמ"מ פתקא מרעיתו אשר ביום י"ד
אלול נלקחה אמו להובילה להכבשונות. ג' תשרי תש"ג בא הקאפא וסיפר להם, אשר ביום שני דראש השנה תש"ג
הובילו את רעיתו להכבשונות. כ"ה חשוון תש"ג כשחזר מר מרדכי שי' מעבודתו לא מצא את הרב הרמ"מ בבאראק.
ואלו שעבדו עמו ספרו לו, אשר לקוהו ממקום העבודה, עם עוד קבוצת יהודים, ע"מ להובילם להכבשונות.

ביום ב' דראש-השנה נהג רבינו לומר קדיש לעילוי נשמתה.

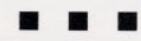

צערה וכאבה של אחותה הרבנית, שנפשה היתה קשורה בנפש אחותה, הי' גדול מנשוא. עד יומה האחרון היא נשאה בלבה את כאבה העמוק. "די דייטשן האבן זיי געכאפט אין פולין . . און זיי האבן דארטן געענדיקט זייערע טעג אין קאנסענטריישן-קעמפ. מ'האט זיי גע'הרגעט" - סיפרה בכאב רב בשנת תשמ"ו¹²².

ובהזדמנות אחרת התבטאה¹²³: "ווען מיין שוועסטער איז אוועק, איז די גאנצע וועלט געווארן פינסטער פאר מיר".

הרבנית קיבלה פעם מאחותה, הי"ד, טבעת יהלומים כמתנה, באמרה לה: "הטבעת הזאת תביא לך מזל", והרבנית הקפידה לענווד טבעת זו בכל פעם שיצאה לסידור כל ענין שהוא¹²⁴. פעם, ביום י"ד מנחם-אב תשל"ח, עזבה את ביתה ללא הטבעת, ומיד שבה הביתה כשהיא אומרת¹²⁵: "לאמיר נעמען מיין שוועסטערס רינגערל; איך גיי ניט ארויס פון שטוב אן דעם".

בעת הסתלקות הרבנית, בכ"ב שבט תשמ"ח, הנציח רבינו את זכרה בהוסיפו על נוסח המצבה (שהוכנס אליו להגהה):

ולז"נ אחותה הרבנית הצדקנית

מרת שיינא

הי"ד

ונסיים בדברי רבינו¹²⁶: **ואב הרחמים יפקוד ברחמים החסידים והישרים והתמימים שמסרו נפשם על קדושת השם, ודם עבדיו יקום, וכפר אדמתו עמו, בשובו את שבות יעקב על ידי משיח צדקנו, והקיצו ורננו שוכני עפר.**

(122) במהלך עדותה ב"משפט הספרים" - כ"ח מרחשון
 (123) מרשימת הי"ר מנחם מענדל שיי נאטיק (מתוך ספר "הרבנית" הני"ל).
 (124) מפי הי"ר חס"ד שני הלבשרטס ("כפר חב"ד" גליון 322 עמ' 39)
 (125) מרשימת רמ"מ שיי נאטיק (שם).
 (126) סיום ההקדמה ל"קונטרס מאמרים" (הני"ל) - ספר המאמרים שם.

בס"ד. משיחת ש"פ שמות, כ"א טבתי ה'תשכ"ה.

- ע"ד הלימוד וההוראה מדברי אדמו"ר נ"ע לנכדתו הרבנית שיינא הי"ד
ששינת יום הש"ק צ"ל לשם שבת -

הנחה בלתי מוגה

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר אודות בתו הצעירה - שנקטפה על קידוש השם¹, ויום הש"ק זה הוא יום הולדתה - שזקנה, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אמר לה פעם, שביום הש"ק צריכים לעשות הכל לשם שבת, וגם השינה שביום הש"ק צ"ל לשם שבת.

וענתה, שביכלתה לעשות כל דבר לשם שבת, אבל לישן לשם שבת, דבר זה אינה יכולה לקבל על עצמה! ...

ב. והנה, לכאורה נראה, שסיפור זה אינו אלא סיפור רגיל אודות דו-שיח בין סבא ונכד ("ווי א זיידע האט גערעדט מיט אן אייניקל"). אמנם, זה שייך לומר רק אם הסיפור הי' נשאר בלי פרסום, אבל, מזה ש"ק אדנ"ע - נשיא בישראל, שעבודתו במשך כל ימי חייו לא היתה אלא לעזור ולהיטיב לבניי ("טובה טאן א אידן") - סיפר את הסיפור [ועוד זאת, שגם כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר את הסיפור, ולא עוד, אלא שבאותה שיחה גופא דיבר אודות גודל הזהירות שצ"ל בהדיבור שביום הש"ק], ובפרט שבודאי ידע שהוא נשמה כללית, מובן, שיש בסיפור זה לימוד והוראה לרבים.

ונקודת ההוראה בפשטות - שענין זה תובעים גם מאת כאו"א מבניי, שאפילו השינה שלו ביום הש"ק תהי' לשם שבת. וכמבואר במק"א² ששינתו של האדם בכלל צ"ל "עבודה למקום ברוך הוא . . בכל" דרכיך דעהו", אשר, ענין זה הוא גם בימות החול, וכ"ש וק"ו בנוגע להשינה שביום הש"ק.

ג. ובפרטיות יותר:

שינה הוא הדבר הכי תחתון שבאדם, כמאמר חז"ל³: "ששה דברים נאמרו באדם . . שלשה כבהמה . . אוכלין ושותין כבהמה וכו'", וגם ישנים כבהמה⁴. ובבהמה גופא, הרי שינה הוא הדבר היותר ירוד שבה, כמובן מזה שבשעה שהבהמה אוכלת (וכיו"ב) ה"ה נזהרת שלא ליכנס לאש, אשר, בהמה הנכנסת לאש ה"ה בהמה שוטתה (כפי שמצינו בהלכה⁵), ואילו בעת השינה, אינה שייכת לזהירות זו.

ומזה מובן גם בנוגע לאדם - שבדברים אלו עצמם שבהם משתווה לבהמה הרי ענין השינה הוא הדבר הכי ירוד, בחינת "בהמה שבבהמה" שבו. וכנראה גם במוחש - שבעת השינה דוקא נעשה הראש שווה להרגל.

אמנם, לאידך גיסא אמרו חז"ל⁶: "הנשמה הזו . . בשעה שאדם ישן היא עולה ושואבת לו חיים מלמעלה", וכידוע⁷, שאצל כו"כ מישראל הנה בעת השינה מגלים להם תשובות שלא היו יכולים להשיגן בהיותם ערים.

ונקודת הענין בזה - שכדי שהשינה תהי' באופן האמור מוכרחת להיות היגיעה בתורה קודם השינה, שע"ז זוכה האדם שיגלו לו עניני תורה בעת השינה.

ודוגמתו בנוגע לענינו - שבאם חסרה אצל האדם יגיעה קודם השינה, אינו יכול אמנם לישון כפי שצריך; אבל אם שינה יגיעה מקודם, כולל גם יגיעה בקשר ובשייכות לעת השינה גופא,

* יום הולדת הרבנית הצדקנית מרת שיינא הי"ד. - ולהעיר, שקביעות יום ההולדת בשנה זו (תשכ"ה) - ביום הש"ק - היא כמו בפעם הראשונה (כשנת תרס"ד). המו"ל.

(1) ראה בפרטיות לעיל בסיום ה"ראשי פרקים מתולדות הרבנית הצדקנית מרת שיינא הי"ד."

(2) ראה גם תורת מנחם התועדויות ח"ג ע' 6. וראה תורת מנחם התועדויות ח"א ע' 101.

(3) רמב"ם י"ל דיעות ספ"ג.

(4) משלי ג, ו.

(5) חגיגה טז, א.

(6) ראה תוד"ה כבני - חגיגה שם.

(7) נסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 264 הערה 52.

(8) בר"ר פי"ד, ט.

(9) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1026. וש"נ.

- [ע"ד מה שאמרו חז"ל¹⁰ "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", שהפירוש בזה הוא, לא שטרח בערב שבת בשביל ע"ש גופא, שכן, אז לא יהי' לו אמנם מה לאכול בשבת, אלא כוונת הדברים היא, שהטירחא בע"ש היא עבור יום השבת, ועי"ז דוקא "יאכל בשבת"] -
ה"ז פועל על אופן השינה עצמו, "אז דער שלאפן איז אן אידישער שלאפן", כולל גם בשינת יום הש"ק - שהשינה היא לשם שבת.

ד. עפ"ז יש לבאר הטעם שסיפרו אלינו גם תוכן מענת בתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר אל זקנה כ"ק אדנ"ע (שאינה יכולה לקבל על עצמה ששינתה תהי' לשם שבת), דלכאורה, ע"פ האמור לעיל (ס"ב-ג) שהלימוד וההוראה מסיפור זה אלינו, הוא, שהשינה אצלנו ביום הש"ק צ"ל לשם שבת, מה נוגע פרט זה של הסיפור אלינו? !
והביאור בזה - ע"פ דברי המשנה במסכת עדיות¹¹: "למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין לבטלה (יחיד שלא עשה שום ב"ד כדבריו, והן דחויים ובטלין, למה מזכירין אותן כלל), שאם יאמר האדם כך אני מקובל, יאמרו לו, כדברי איש פלוני שמעת (ונדחו דבריו)".

ודוגמתו בנוגע לענינו - שהסיבה שמזכירים דברי בתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, היא, כדי שאם יבוא מישהו באמריקה ויטעון, שלא תתכן שהשינה תהי' לשם שבת, יאמרו לו, שכבר הי' לעולמים בליובאוויטש, שבתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר - בהיותה קודם בת-מצוה - אמרה כדברים האלה לכ"ק אדנ"ע, ואעפ"כ, תבע ממנה אדנ"ע שצריכה לישן לשם שבת!

ה. ויש להוסיף, ששאלה וטענה האמורה - כיצד יכולה השינה להיות כדבעי - היא עצמה פועלת שמייעים לו בעבודה זו.

וע"ד מ"ש בפרשת השבוע¹² "ויאנחו בני ישראל מן העבודה גו' ותעל שועתם אל האלקים גו'", דלכאורה אינו מובן, מדוע נעשה "ותעל שועתם גו' דוקא ע"י ולאחרי אנחתם של בני", והרי גם לולי אנחתם, "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בתמי)? !

והענין בזה - שהאנחה עצמה פועלת למעלה, כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³ "א קרעכץ פון א אידן איז תשובה עילאה"!
ודוגמתו בנדו"ד, שע"י האנחה ("דער קרעכץ") גופא, שטוען ודואג שאינו יכול לפעול ששינתו תהי' כדבעי, כיון ששכל אין נותנים לו על כך, וגם לא מעוררים אותו ("שכל גיט מען אים ניט אויף דעם און וועקן וועקט מען אים ניט אויף"), הנה טענה ודאגה זו גופא פועלת שהנשיאים (שסיפרו סיפור הנ"ל ותבעו עבודה זו) יתנו לו עזר וסיוע בעבודה זו, כיון ש"צדיקים... דומין לבוראן"¹⁴.

ועד"ז הוא בנוגע לכללות ענין הגלות - ש"אני ישנה בגלותא"¹⁵, ובזמן הגלות ישנם נסיונות וכו' - שאנחתו של יהודי הבאה מהקושי בגלות היא עצמה פועלת את הגאולה.

כלומר, אף שמבואר בכ"מ¹⁶ שיש תענוג מיוחד למעלה מעבודת בני" במשך זמן הגלות כמצב של נסיונות כו', ועד כדי כך, שיתכן שמצד תענוג זה אין הקב"ה רוצה להביא את הגאולה¹⁷, מ"מ, כאשר מגיעה ("ווען ס'קומט אן") למעלה אנחתו של יהודי ("א קרעכץ פון א אידן") - אנחה הבאה מפשיטות הנשמה שלו¹⁸ - על מציאות הגלות, אין מסתכלים כלל למעלה על התענוג שבהעבודה בגלות, אלא, מוותרים על התענוג, והקב"ה מוציא את בני" מגלות לגאולה נכפי שהי' בגלות מצרים - שע"ז ש"ויאנחו בני" גו', נעשה "ותעל שועתם אל האלקים גו'", כנ"ל, למטה מעשרה טפחים.

10) ע"ד ג. א.

11) פ"א מ"ד (ובפירוש הרע"ב סס).

12) שמו"ב, כג.

13) וירא ית, כה.

14) ראה "היום יום" ג תמוז. אגרות-קודש שלו ח"ג ס"ע תקנא. סה"מ תרפ"ז ע' ד. וראה לקו"ש ח"א ע' 112.

15) ב"ר פס"ז. ח. ועוד.

16) שה"ש ה, כ. זח"ג צה, א.

17) ראה סה"מ תש"ח ע' 151.

18) ראה כשיחה הקודמת של ההתעודות.

הרה"ח הווי"ח אי"ח נ"מ וכ"ו מהר"י ש"י

שלום וברכה

מוסג'יפ הקונטרס לחג השבועות הבע"ל. והוא לזכות בו את הרבים באופן המתאים. וכל מי שיש בידו כ"ו. וזכות הרבים תלוי בו, ולכן גם יסייע אותו בזה גופא, להצליח בהשפעתו זו.

ידוע אשר בימי המועדים ורגלים שבכל שנה ושנה מתעוררים העניינים השייכים אליהם

- בחג המצות ענין יציאת מצרים, בל"ג בעומר גילוי פנימיות התורה וכ"ו -

ושעת הכושר מיוחד היא אז להמשכה וקליטה פנימית של עניינים אלו בפרט.

וימים אלו דומן מתן תורתנו - ימי סגולה הם לעם סגולה לקבלת הסגולה היא התורה בשמחה ובפנימיות.

אבל - אמר הקב"ה לישראל הביאו לי ערבים טובים שתשמרו את התורה ואני נותנה לכם. והערבות שמקבל מהם היא רק ערבות הבנים. כששמרו מקבלי התורה בנינו ערבים אותנו (שנחנכם בדרך התורה), אמר הקב"ה הא ודאי ערבים טובים, על ידיהם אתננה לכם.

וכאז בן עתה.

על כאו"א מאתנו, בהכינו את עצמו לזמן מתן תורתנו הבע"ל, לעשות עתה ככל יכלתו בחינוך הבנים והבנות בדרך התורה, ולהחליט ולקחת על עצמו להשתדל ביתר שאת ויתר עז בזה לימים יבואו אחרי קבלת התורה.

וכל ישראל ערבים זה בזה.

השתדלות הני"ל, אם תה"י רק בחינוך בניו ובנותיו הוא בלבד - אינה מספקת כלל.

כאו"א בטח יכול להשפיע - במדה ידוע, על כל פנים - על החינוך של בני ובנות ישראל בסביבתו הסמוכה, ולפעמים גם על חינוך אלו הנמצאים בריחוק מקום, או גם במדינה אחרת.

ואם כאו"א מחוייב בהשתדלות לחזק ולהרחיב את החינוך הכשר במקום שהוא נמצא כבר, ובהשתדלות להנחילו במקום שלעת עתה אין מכירים בו,

על אחת כמה וכמה שצריך הוא להתקומם בכל עוז ולהלחם נגד כל פעולה וענין שעלול הוא לנתק את הבן והבת המתחנכים בדרך התורה מחינוכם זה, שעלול להרחיקם מתורת אלקים חיים, ומכל שכן אם עלול להביאם לידי כפירה, ח"ו.

וידועה הבטחת חז"ל: כל דבר שנתנו ישראל נפשם עליו הרי נתקיים בידיהם.

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות

[מ. שניאורסאהן]

זה סיון ה'תש"א
ברוקלין נ.י.

השנה מהו א"ת ואלו ואלו
הוא
אוסף הקונטרסים לחג השבועות
זה הוא הפעם
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
זהו ימי יציאת מצרים
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו

יבואו אחר קצת האמצעים והקצוות
שהיו שם באמצעים העליונים השמימיים
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו

ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו

ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו

ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו

ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו

ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו

ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו
ההשנה מהו א"ת ואלו ואלו

גם יסייע אותו: ראה לקו"ת דרושי שמע"צ ד"ה ה' לי בעוזרי פ"ה.
ידוע אשר: ראה הקדמה לקונטרס ב' ניסן השי"ת.
ימי סגולה: ראה זח"ב קכו, רע"א ובמקומים שם: לסגולתו דא מלי.
לעם סגולה: ראה זח"ב שם קכו, ב. ל"ת להאריז"ל פי יתרו עה"פ והייתם לי סגולה.
סגולה היא התורה: ב"ק פז, ב ובקהלת יעקב מערכת סגולה סק"ב: וי"ל לפי שהתורה הוא מג"ר כח"ב. ועייני"ק לקו"ת שהי"ש רד"ה נאו לחידק.
אמר הקב"ה: שהש"יר עה"פ משכני אחרך נרוצה.
הבטחת חז"ל: מכילתא תשא עה"פ אות היא לעולם.

על כבודו אמתו, ~~ההפיון את~~
 צאצאו אצן את גוברתו הדע, אעשה
 עתה כפי יולתו ~~ההפיון~~ ^{ההפיון}
 והדנות דברך התורה, והאמת ^{ההפיון}
 והשפיע דתך שאת וזיתך על דעה
 אימים ידואו אמרי קלות התורה.
 ופי יסבא ערבים לה דעה ~~ההפיון~~
~~ההפיון~~ ~~ההפיון~~ ~~ההפיון~~ ~~ההפיון~~
~~ההפיון~~ ~~ההפיון~~ ~~ההפיון~~ ~~ההפיון~~ ~~ההפיון~~

השתלבות ה'תשנ"ו
 א"ת ת"ת

אספיק פ"א
 כבודו דעא יכו להפיון - דאפיק יבועה
 ע' התיון של דני וזנות יספיק דסדוקה
 הסופרה, אכעם ע' ע' חנו' אלו
 הנצלות דכיוון אנו, או ע' דאפיק
 אמתו.
 וכן ואחייב כבודו דהשתלבות א' א' א' א'
 התיון הכסד דאנו שיהו נצח סדוקהשתלבות
 אהיה דאנו שיע' עתה אין אפיק דו
 ד' אמת טהר וטהר שלכך הוה אהפיון
 ק' עולמית ^{ההפיון} עולה וענו. שיעולו הוה אמת
 את ~~ההפיון~~ דברך התורה אמיון לה
 להכתיב ~~ההפיון~~ אמת אלו מיום, ועל שכן א'
 עולה אהיה אפיק ^{ההפיון} כ' דעה הוה
 יבועה דעמ' הלו' ~~ההפיון~~ ~~ההפיון~~ יספיק
 א' ע' ע' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 הכי נ' חיים ד' ב' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה'
 דדפ' ק' ל' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה'

א' יס' אמתו: כבודו אמתו שערך כ' ה'
 ד' עולמית ^{ההפיון} י' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'

תשורה
 משמחת נישואין של
 אליעזר יהושע וחנה זאקליקובסקי
 יום ראשון, יו"ד סיון ה'תשנ"ז